

KRONIKA

„Erobern – Entdecken – Erleben im Römerland Carnuntum“. *Niederösterreichische Landesausstellung 2011. 16. april – 15. november 2011. Petronell-Carnuntum, Bad Deutsch-Altenburg, Hainburg an der Donau, Rakousko.*

Tradicia organizovať dolnorakúske krajiniské výstavy (*Niederösterreichische Landesausstellungen*) siaha až do 60-tých rokov 20. storočia. V posledných desaťročiach sa ustálil zvyk, že výstavy sa pravidelne usporiadávajú každé dva roky (naposledy sa tak stalo v roku 2009 a akcia nazvaná *Österreich – Tschechien. Geteilt – Getrennt – Vereint* sa konala v rakúskych mestách Horn a Raabs a českom Telči). Za dôvod takýchto podujatí môžeme označiť snahu oživiť cestovný ruch vo vybranom regióne, prezentovať tu najšie kultúrne dedičstvo, zvýšiť záujem o stavebné pamiatky a rovnako tak konkurovať Viedni ako hlavnému mestu, kde sa koncentruje najviac kultúrneho dedičstva krajiny.

Na rok 2011 pripravila Dolnorakúska vláda výstavu s názvom *Erobern – Entdecken – Erleben im Römerland Carnuntum*, ktorá sa konala od 16. apríla do 15. novembra. V centre pozornosti stála antika, rímska prítomnosť na strednom Dunaji a antické mesto Carnuntum, ktoré ako súčasť rímskej hraničnej provincie Panónia patrilo k najvýznamnejším oporným bodom Rimanov v tejto oblasti. O tom, že Carnuntum nepatrilo k obyčajným mestám rozľahlej Rímskej ríše, svedčia udalosti, ktorých bolo počas prvých štyroch storočí n. l. svedkom, ako aj častá prítomnosť viacerých rímskych cisárov (Hadrianus, Marcus Aurelius, Septimius Severus, stretnutie cisárov v roku 308 n. l. a pod.).

Výstava prebiehala paralelne v troch dolnorakúskych obciach: Petronell-Carnuntum, Bad Deutsch-Altenburg a Hainburg an der Donau.

Prvou lokalitou sprístupnenou v rámci výstavy bolo Múzeum v prírode Petronell-Carnuntum rozprestierajúce sa na pôde bývalého civilného mesta, ktoré spolu s legionárskym táborom (*castra*) a vojenským mestom (*canabae legionis*) tvorilo sídliskový areál antického Carnunta. Už pri vstupe do samotného objektu múzea mal návštevník dojem akoby sa vrátil 2000 rokov v čase a vstupoval do skutočného antického mesta. Tento pocit vyvolávala najmä umelo vytvorená ulička lemovaná rímskymi náhrobkami, ktoré Rimania budovali na pamiatku svojich zosnulých a umiestňovali ich pozdĺž ciest vedúcich do miest. Po zhladnutí vynikajúco spracovaného krátkeho filmu, ktorý priblížil život legionárov, gladiátorov i obyčajných obyvateľov v Carnunte sa návštevník presunul priamo do „open air“ múzea. Prvou zastávkou sa stal model antického Carnunta, na ktorom boli znázornené všetky stavby v jeho areáli vrátane tých, ktoré sa až do dnešných dní

stále nachádzajú pod zemou. V tomto smere si tvorcovia projektu pomohli výsledkami nedeštruktívnych archeologických postupov (napr. letecké snímkovanie). Organizátori sa síce pýšili konštatovaním, že ide o najväčší model starovekého mesta v Európe, ale každý, kto navštívil Museo della Civiltà Romana v Ríme (štvrt EUR) a prehladal si maketu Ríma z obdobia cisára Konštantína I., sa nad takýmto tvrdením len pousmial. Ďalšími zastávkami na našich potulkách po archeologickom parku v rímskom Carnunte sa stala zrekonštruovaná obytná štvrť, v rámci ktorej sme si okrem prechádzky po zachovanej rímskej ceste mohli prehladnúť dom obchodníka s látkami (tzv. Luciov dom alebo dom č. II), mestskú vilu neznámeho rímskeho boháča (*villa urbana*) a na záver absolútny unikát na celom svete – rímske kúpele (*thermae*) s plne funkčným podlahovým vykurovaním (*hypocaustum*).

Druhou lokalitou, ktorá sa počas výstavy dala navštíviť, bolo múzeum Carnuntinum v susednej obci Bad Deutsch-Altenburg. Najväčšie múzeum o rímskych dejinách na území dnešného Rakúska prezentuje verejnosti výsledky archeologických výskumov na pôde antického Carnunta, ktoré sa tu začali už okolo roku 1850. Slávnostne ho otvorili 27. mája roku 1904 za prítomnosti vtedajšieho cisára Františka Jozefa I. Socha cisára umiestnená v krásnom parčíku tunajších moderných kúpeľov (oproti vstupu do múzea) pripomína túto významnú udalosť. Počas konania Dolnorakúskej výstavy 2011 sem organizátori inštalovali expozíciu s názvom *Obrazy bohov – Obrazy ľudí (Götterbilder – Menschenbilder)*. Jej poslaním malo byť uvedenie návštevníkov do náboženského života Rimanov, ktorý treba vnímať ako neoddeliteľnú súčasť ich každodenného verejného alebo súkromného života. Prostredníctvom početných nálezov (napr. oltáre, sošky a pod.), krátkych dokumentov a vitruálnych rekonštrukcií ponúkla expozícia pohľad na rímske náboženstvo z rôznych aspektov, napr. rímsky polyteizmus a antropomorfizmus, kultové miesta alebo spôsoby obetovania a posväcovania.

Ako tretia lokalita v rámci Dolnorakúskej výstavy 2011 sa zvolila „fabrika na kultúru“ (*Kulturfabrik*) v Hainburgu an der Donau, v ktorej priestoroch sa v minulosti nachádzala tabaková továreň. Tunajšia expozícia, čiastočne sa vymykajúca tematickému zameraniu predchádzajúcich dvoch lokalít, sa rozdeľovala do dvoch blokov. Prvý sa niesol v znamení dobývania (*Erobern*) a zameral sa na dejiny regiónu od najstarších čias až do osmanských výbojov v 16. a 17. storočí. V tejto časti expozície mal návštevník možnosť zoznámiť sa s predrímskou i rímskou etapou v tunajšej oblasti so špeciálnym zameraním na jantárovú cestu, ďalej s prítomnosťou rôznych etník počas tzv. sťahovania národov, s mimoriadne

bohatými stredovekými dejinami samotného mestačka Hainburg, s osmanskou prítomnosťou v Uhorsku a v habsburskej monarchii (po roku 1526) až do roku 1699 a s dobýjaním striebra, prípadne iných surovín potrebných najmä na vedenie vojen. Za základnú myšlienku celého bloku sa dá označiť skutočnosť, že celý tento priestor zaujímal vždy hraničnú pozíciu a možno ho chápať ako miesto, kde prichádzalo k prelínaniu a častým stretom rôznych etník, kultúr a záujmov od najstarších čias až do súčasnosti.

Druhá časť expozície sa tematicky venovala objavom (*Entdecken*) a s tým súvisiacimi misionármi, cestovateľmi a objaviteľmi. Väčšinou sa prezentovali iba úspechy domácich (rakúskych) expedií. Výnimku v tomto smere predstavovali objavné plavby anglického moreplavca Jamesa Cooka. Ako sme sa však neskôr dozvedeli, aj James Cook zapadol do koncepcie organizátorov, pretože Viedeň odkúpila viaceré predmety, ktoré tento moreplavec zhromažďil počas svojich ciest. Ďalšie exponáty sprostredkovali poznatky o cestách svetoznámeho rakúskeho prírodovedca Johanna Natterera, ktorý využil pripravovaný sobáš princeznej Márie Leopoldiny, dcéry rakúskeho cisára Františka I. (II.), s portugalským princom Domom Pedrom a ako člen sprievodu princeznej podnikol významnú cestu do Brazílie, kde zotrval celých 18 rokov. Ako pozoruhodný sa javil príbeh o živote rakúskej cestovateľky a výskumníčky Idy Pfeiffer, ktorá je v našom prostredí absolútne neznáma.

Značný priestor sa vyčlenil aj pre dve významné expedície z druhej polovice 19. storočia. V prvom prípade išlo o najvýznamnejšiu cestu okolo sveta (1857–1859) zrealizovanú nemecky hovoriacou krajinou, v druhom o expedíciu Carla Weyprechta a Juliusa Payera na severný pól (1872–1874), počas ktorej objavili Zem Františka Jozefa. Medzi vystavovanými exponátmi sme mohli, okrem iného, nájsť model lodi, použitých pri týchto plavbách (v prvom prípade to bola „Novara“, v druhom „Admiral Tegetthoff“), prípadne sane výpravy na severný pól. Na záver sa verejnosť dozvedela o novších dejinách regiónu, ktoré reprezentovali udalosti z 80. rokov 20. storočia. Rakúska vláda plánovala v tomto období na území dunajských lužných lesov postaviť vodnú elektrárňu, čo by prakticky znamenalo zánik tamojšej fauny a flóry. Proti tomuto návrhu sa v radoch verejnosti postupne začali ozývať negatívne hlasy a napokon nezostalo len pri slovách. Prišlo k ostrým protestom, ktoré vyvrcholili obsadením časti územia lesov v zime na prelome rokov 1984/1985. Ich výsledkom bolo upustenie od pripravovaného zámeru, a naopak začal sa proces, ktorý kompetentní zavrhli v roku 1996, keď bolo celé územie dunajských lužných lesov vyhlásené za národný prírodný park Donau-Auen.

Kulturfabrik poskytla v rámci prehliadky ešte jeden nezabudnuteľný zážitok, ktorý ponúkla terasa tejto budovy. Bol ním nádherný výhľad do dunajských lužných lesov s panorámou na Dunaj.

Okrem uvedených lokalít si mohol návštevník prezrieť ďalšie zachované antické pamiatky z rímskych

čias na území antického Carnunta. Na pôde dnešného Petronellu sa dala podniknúť krátká vychádzka do neoficiálnych miest výstavy, medzi ktoré patrili amfiteáter civilného mesta, slávna Pohanská brána (*Heidentor*) a komplex veľkých kúpeľov (kedysi interpretované ako *Palastruine*). V Bad Deutsch-Altenburgu sa pre zmenu naskytla možnosť vstúpiť do amfiteátra vojenského mesta, kde sa cez letné mesiace vždy počas jedného vikendu konali gladiátorské zápasy pre verejnosť.

Výstava bola po organizačnej i obsahovej stránke vynikajúco pripravená, čo nemôže prekvapiť, keďže krajinské výstavy sa pripravujú už niekoľko rokov vopred a inak to nebolo ani v tomto prípade. Jej kvalite a atraktivite zodpovedal aj záujem v radoch verejnosti, ktorý môžeme charakterizovať ako neutíchajúci od prvého až po posledný deň. Návštevníci prichádzali nielen zo samotného Rakúska a okolitých krajín, ale stretnúť tu bolo možné zástupcov z celého sveta. Konečné čísla o návštevnosti tejto kultúrnej akcie sú obdivuhodné. Za sedem mesiacov sa na výstavu prišlo pozrieť 554 438 návštevníkov, čím sa zaradila na druhé miesto v 51-ročnej histórii krajinských výstav (prvé miesto už dlhodobo „okupuje“ výstava z roku 1980 *Österreich zur Zeit Kaiser Josephs II.*, konaná v kláštore v Melku). Výrazný podiel na tomto čísle patrí cudzincom, s ktorými organizátori počítali už od prvého dňa slávnostného otvorenia. Svedčí o tom skutočnosť, že väčšina textov v sprístupnených lokalitách bola trojjazyčná – nemčina, angličtina a slovenčina. V tomto smere malo takéto pozitívum jeden nedostatok. Ním bola kvalita slovenských prekladov, ktoré často terminologicky nekorešpondovali s historickým hľadiskom. Návštevník sa tak mohol napríklad dočítať, že cisár Marcus Aurelius (161–180 n. l.) zanechal spis *Sebazoznávanie*, Heidentor bola brána Vandalov! alebo že *dvánásttabulový zákon!* vznikol v polovici 5. storočia n. l.! Tým by sme však negatíva výstavy vyčerpali.

Už v devätnástom storočí sa oblasť antického Carnunta zvykla označovať na tie časy trošku prehnánym pomenovaním *Pompeje pred bránami Viedne*. Z geografického hľadiska Slovenska sa potom takéto označenie dá mierne modifikovať na *Pompeje pri Bratislave*. Dnes, po skončení Dolnorakúskej výstavy 2011 a vybudovaní rímskej obytnej štvrť v Carnunte, sa už prívlastky v prvom i druhom prípade dajú, podľa nášho názoru, považovať za úplne oprávnené. Dokonca si dovoľme tvrdiť, že mnohé aspekty každodenného rímskeho života a spoločnosti dokáže návštevník odhaliť a pochopiť lepšie v Carnunte ako v samotných Pompejach.

Dolnorakúska krajinská výstava 2011 zatvorila svoje brány 15. novembra 2011. Tí, ktorí si ju nestihli alebo z iného dôvodu nemohli prezrieť, prišli o krásny zážitok. Nič však nie je stratené. Predmety z expozície inštalovanej v Kulturfabrik v Hainburgu sa sice vrátia späť do depozitárov mnohých rakúskych múzeí, ale rímske Carnuntum tu zostáva a verejnosti bude k dispozícii aj v budúcich rokoch. Nová sezóna začne na jar 2012.

Tomáš Klokner

Gesichter der Renaissance. Meisterwerke italienischer Portrait-Kunst. 25. 8. – 20. 11. 2011. Staatliche Museen zu Berlin a Metropolitan Museum of Art, New York, Bode-Museum, Berlin, Německo.

Výstava s názvem *Tváře renesance* nabízí návštěvníkům berlínského Bode-Museum unikátní návrat v čase do doby, kdy tvořili italská mistři nádherné obrazy významných, ale i zcela anonymních aktérů dějin. Výstava představila na 150 obrazech ze sbírek více než 50 muzeí z celého světa. Obrazy byly zapůjčeny z pařížského Louvru, z florentské Uffizi, z Metropolitanu muzea umění v New Yorku a mnoha dalších. Sály s obrazy byly tematicky rozděleny, přičemž samostatné místnosti tvořily slavné obrazy rodu Medici, benátských dóžat či církevních hodnostářů. Některé sály svou temnou atmosférou zvyrazňovaly detaily a velkolepost vystavovaných děl. Z velkých mistrů byli zastoupeni např. Masaccio, Sandro Botticelli, Ghirlandaio nebo Leonardo da Vinci, jehož *Dámu s hranostajem* mohli diváci zhlédnout do 31. října (poté se obraz vrátil napět do Národního muzea v Krakově). Výstava rovněž nabídla přehledku sochařských děl a medailérského umění renesančních mistrů, jako např. Donatella nebo Pisanello. Po zhlédnutí výstavy bylo možné navštívit stálou expozici Bode-Musea.

O výstavu byl od jejího zahájení velký zájem a návštěvníci se proto museli potýkat až s několikahodinovou frontou před pokladnou. Elektronický systém ovšem se zakoupením vstupenky udělil jejímu majiteli číslo, které se na digitální tabuli mohlo objevit až po několika hodinách – teprve tehdy mohl návštěvník vstoupit do muzea a obdivovat krásu renesančního umění. Pořadatelé rovněž nabídli k zakoupení VIP vstupenek v ceně 30 euro, které umožnily okamžitý vstup. Pro snazší orientaci při prohlídce vystavovaných děl bylo možné si zapůjčit multimediálního průvodce. K výstavě je vydán i katalog v německém nebo anglickém jazyce za mimořádně výhodnou cenu 29 eur.

David Mandát, Adam Židek

X. sjezd českých historiků. 14.–16. září 2011, Kulturní dům města Ostravy, Ostrava.

X. sjezd historiků Čech, Moravy a Slezska, který se v polovině září minulého roku konal v Ostravě, se snažil obsahem svého jednání navázat nejen na předchozí sjezdovou tradici, ale především poskytnout prostor k prezentování a prodiskutování všech významných změn, kterými české dějepisectví v posledních letech prochází, a které nepochybně budou dění v historické obci i její produkci výrazně ovlivňovat i v letech následujících. Ostatně, na tuto problematiku již upozorňoval předchozí, IX. sjezd historiků v Pardubicích (2006).¹ Tihu pořadatelského břemena

¹ Srov. BENEŠ, Z. – PEŠEK, J. – VOREL, P. (eds.): *IX. sjezd českých historiků: Pardubice 6.–8. září 2006*, 1. Pardubice 2007; ŠMAHEL, F.: Závěrečný projev na IX. sjezdu českých historiků v Pardubicích 8. září 2006. *Český časopis historický* 105, 2007, č. 1, s. 113–121.

na sebe vzali zejména historici Centra pro hospodářské a sociální dějiny Filozofické fakulty Ostravské univerzity Aleš Zářický, Tomáš Krejčík a Radek Lipovskí ve spolupráci se Sdružením historiků České republiky reprezentovaného Petrem Vorlem a Jiřím Kociánem. Záštitu nad celou akcí převzali primátor statutárního města Ostravy Petr Kajnar a rektor Ostravské univerzity Jiří Močkof. Představitelé obou institucí poskytli organizátorům sjezdu rovněž další logistickou podporu. Hlavním sponzorem setkání se stal městský obvod Moravská Ostrava a Přívoz. Celý sjezd se tak mohl odehrávat v příjemných prostorách Domu kultury Moravská Ostrava, jehož vedení nabídlo organizátorům nadstandardně výhodné podmínky spolupráce.

Celkem třídení setkání historiků z českých zemí i pozvaných hostů z blízkého zahraničí (zejména Slovenska a Polska) bylo odstartováno 14. 9. prezencí účastníků a slavnostním zahájením sjezdu. V jeho rámci přednesli své zdravotní významní hosté, kteří zde zastupovali instituce, které nad pořadáním sjezdu převzaly formální i reálnou záštitu. Za řečnickým pultem se proto objevili náměstek hejtmána Moravskoslezského kraje Marian Lebedzik, místostarosta městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz Tomáš Kuřec, prorektor Ostravské univerzity Jan Lata a předseda Sdružení historiků České republiky Petr Vorel. Slavnostně pojatý zahajovací program byl zakončen hudebním vystoupením Tomáše Novotného a vokalistky Barbary Baranové s písmem písní východoevropských Židů v jazyce jidiš z přelomu 19. a 20. století, tedy z období velkých migrací na Ostravsko.

Odpolední plenární zasedání, které mělo na programu šest hlavních referátů na téma *Česká historiografie na počátku 21. století*, otevřel předseda Českého národního komitétu historiků Jaroslav Pánek (Akademie věd ČR), který se v hodnotícím referátu zamýšlel nad postavením české historické vědy v Evropě a ve světě. Následující řečník, Milan Myška (Ostravská univerzita v Ostravě), se zabýval kontinuitou a diskontinuitou českého historického bádání v uplynulých dvaceti letech. Bohumil Jiroušek (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích) hovořil o stavu českého dějepisectví na počátku tohoto století, Jan Horský (Univerzita Karlova v Praze) se zamýšlel nad pojmem „teorie“ a jejím významu pro konstituování vědeckosti českého dějepisectví. Václav Bůžek (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích) opustil půdu teorie a pokusil se zhodnotit proměnu historických věd v posledním dvacetiletí na pracovištích nově vzniklých univerzit. Problematice výuky historie se věnoval Zdeněk Beneš (Univerzita Karlova v Praze). Přednesené úvodní referáty přirozeně vzbudily velkou a místy až vášnivou diskuzi. Ta se v podstatě rozvíjela ve dvou zásadních blocích. V prvním se diskutující zamysleli nad postavením historie jako regulérní vědecké disciplíny v rámci vědních oborů (a to nejen humanitních) zkoumaných v České republice, v druhém, který byl snad ještě bouřlivější, se věnovali otázce výuky dějepisu na středních, potažmo základních školách či nad

připraveností maturantů studovat na univerzitách nejen historii a disciplíny s ní bezprostředně související, ale i jiné vědní obory (často přírodní či technické). Pro jejich zvládnutí je totiž nezbytná potřeba komplexního syntetického myšlení, kterého se často absolventům středních škol, mj. také v důsledku poklesu obecné vzdělanosti, často nedostává.

Druhý, hlavní den jednání (15. 9. 2011) byl rozdělen do sedmi hlavních a šesti volných sekcí. Z hlavních sekcí se jednalo o tyto: A) *Využití moderních technologií v historickém výzkumu a dokumentaci* (garanti Petr Sommer, Akademie věd ČR – Václav Ledvinka, Archiv hl. m. Prahy); B) *Moderní a soudobé dějiny v odborné a mediální interpretaci* (garanti Jiří Kocián, Akademie věd ČR – Jaroslav Šebek, Akademie věd ČR); C) *Dnešní a budoucí cesty sociálních a hospodářských dějin – Kam zmizely dějiny práce?* (garanti Milan Hlavačka, Akademie věd ČR – Aleš Zářícký, Ostravská univerzita v Ostravě); D) *Nové trendy v přístupu k českým středověkým dějinám* (garanti Lenka Bobková, Univerzita Karlova v Praze – Libor Jan, Masarykova Univerzita, Brno – Jan Stejskal, Univerzita Palackého v Olomouci); E) *Historická kultura a dějepisné vzdělávání v současné české společnosti* (garanti Blažena Gracová, Ostravská univerzita v Ostravě – Pavel Martinovský, Asociace učitelů dějepisu ČR). Značnou pozornost bezpochyby vzbudila sekce věnovaná výuce dějepisu a sekce B o odborné a mediální interpretaci moderních a soudobých dějin. Popularitu moderních dějin podtrhly i ohlasy právě na tuto část sjezdu, které se objevily na stránkách Lidových novin a Mladé fronty. Příležitost zorganizovat svou sekci získali také mladí začínající historikové – jejich sekci F s názvem *Vybrané otázky hospodářských a sociálních dějin z dílny mladých historiků* uspořádali doktorandi katedry historie Ostravské univerzity Stanislav Knob a Michaela Závodná. Progresem ostravského sjezdu historiků bylo také představení posterové sekce G *Historická krajina – historický prostor* (garant Eva Semotamová, Akademie věd ČR). Do kategorie tzv. volných sekcí byly zařazeny tyto: *Sociální aspekty demografického vývoje* (garanti Lumír Dokoupil, Ostravská univerzita v Ostravě – Eduard Maur, Univerzita Karlova v Praze); *Meze a obory mezioborové spolupráce – bohemistika a historie* (garant Jaroslav David, Ostravská univerzita v Ostravě); *Současný studentský život a aktivismus* (garant Vít Strobach, Spolek studentů historie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze); *Hranice a identita* (garanti Miloš Rezník, Technische Universität Chemnitz – Lenka Rezníková, Akademie věd ČR); *Dějiny těla: prameny, koncepty, historiografie* (garant Milena Lenderová, Univerzita Pardubice) a *Pomocné vědy historické v současné historiografii* (garanti Marie Bláhová, Univerzita Karlova v Praze – Tomáš Krejčík, Ostravská univerzita v Ostravě). Pro rychlou orientaci měli účastníci k dispozici detailní tištěný program, který obsahoval k většině přihlášených příspěvků rovněž stručnou anotaci. Hlavní den jednání sjezdu byl ukončen společenským večerem, naplněným nejen pochutinami, ale také bohatou diskuzí

a společenskou konverzací, která se mnohdy protáhla až do ranních hodin následujícího dne.

Třetí den sjezdu (16. 9. 2011) uzavřeli garanti sekcí shrnujícími referáty v rámci tradičního plenárního bilančního zasedání. I přesto, že někteří z účastníků vzhledem k postupujícímu času jednací sál již opustili, byla diskuze znovu bouřlivá, přičemž z pléna zazněl jasný apel na vedoucí představitele zájmových organizací historiků, aby se v celospolečenské diskuzi snažili maximálně posilovat postavení historie jako vědy, studijního oboru i výukového předmětu na všech stupních škol. Vše pak s nadhledem a elegancí sobě vlastní ukončil závěrečným slovem nestor českých pomocných vědců historických, Ivan Hlaváček (Univerzita Karlova v Praze).

Celkem se X. sjezdu českých historiků v Ostravě zúčastnilo 163 aktivně přednášejících, počet všech zúčastněných dosáhl přibližně čtyř set. V této zprávě jsme se omezili pouze na stručné seznámení s obsahem a průběhem X. sjezdu českých historiků. Jejím smyslem není podání zevrubné informace o veškerém sjezdovém dění, což by ani nebylo v našich silách, a navíc by suplovalo publikování sjezdových protokolů a dokumentů, jejichž knižní vydání organizátoři sjezdu plánují přibližně do konce tohoto kalendářního roku. Detailnější informace zájemci rovněž získají na webových stránkách Ostravské univerzity v Ostravě (http://konference.osu.cz/sjezd2011ostrava/6_program-kongresu.html), kde jsou kromě programu uveřejněny také abstrakty některých referátů. Již nyní ale můžeme na následujících stránkách *Historicy* prezentovat dílčí zprávy o čtyřech sekcích, které jejich autoři dali redakci k dispozici. Zde bychom rádi upozornili zejména na zprávu o doktorandské sekci (F) a závěrečnou reflexi kontextu jejího obsahu a jednání ze strany jejich pořadatelů, začínajících historiků.

Jiří Brňovják, Aleš Zářícký

SEKCE A:

Využití moderních technologií v historickém výzkumu a dokumentaci.

Tato sekce byla garantována Petrem Sommerem z Centra mediévistických studií Filozofického ústavu AV ČR a Václavem Ledvinkou z Archivu hlavního města Prahy. Jak již napovídá název její, hovořilo se o změnách v historickém výzkumu, především v archeologii a v archivnictví v souvislosti s rozvojem moderních technologií. Sekce byla zaměřena na dva okruhy: první byl zasvěcen otázkám využití moderních technologií při terénním archeologickém výzkumu a vyhodnocování a uchování nálevoého materiálu, druhý podobě archivních pramenů moderní doby a využití nejnovějších technologií při ochraně historických pramenů.

Seci zahájil V. Ledvinka úvahou nad problémy, které přináší novinky v oblasti informačních technologií. Vzněl zde celou řadu otázek, např. zda technologický pokrok nepřináší pouze usnadnění badatelské práce a větší pohodlí pro historiky. P. Sommer zmínil úskalí rozmachu moderních technologií v souvislosti

s chápáním metodologie společenských věd. Jan Klápště (Akademie věd ČR) v referátu s názvem *Archeologie v dialogu s historickými metodami* zdůrazňoval jejich vzájemnou spolupráci. Současně si ale posteskl nad kritickým stavem mediévistiky, způsobeným snižující se znalostí latiny. Martin Kuna (Akademie věd ČR) připomenul fakt, že archeologie víceméně vyčerpala možnost poznání, kterého bylo možno dosáhnout relativně jednoduchými metodami a kritikou pramenů převzatou z jiných historických oborů. Pokrok v archeologii je podmíněn nejen aplikací nových postupů, ale i rozpracováním vlastních teorií a metod, což je např. teorie formačních procesů, teorie artefaktů jako symbolického systému apod. Část metod, kterými současná archeologie může pracovat, P. Kuna demonstroval na příkladu konkrétních archeologických výzkumů, např. na výzkumu raně středověkého sídliště v obci Roztoky u Prahy.

Obsáhlá diskuze nastala po příspěvku *Archivy v digitálním světě* Tomáše Dvořáka (Archiv hl. m. Prahy). Referující totiž vznesl otázku, jak se vypořádat s novými technologickými možnostmi v českých archívech. Uvedl, že současným zaměstnancům chybí znalosti moderních technických vymožeností, které dříve nebyly pro tuto profesi nutné. Logicky tedy vzniká poptávka po zaměstnancích, kteří by měli humanitní i technické vzdělání. Na požadavek nového typu vzdělávání navázali Petr Grulich a Věra Němečková (oba z Univerzity Hradec Králové) a odkazovali na svou vlastní pedagogickou praxi s přípravou studentů na působení v moderních archívech.

Bohdan Kaňák (Státní okresní archiv Olomouc) dále hovořil na téma využití archivního systému VadeMeCum v síti veřejných archivů v ČR, který umožňuje lepší přístup informací v různých verzích archivních databází. Neopomněl vizuálně demonstrovat práci se systémem VadeMeCum a upozornil na možné chybné postupy při vyhledávání v adresářích. Hedvika Kuchařová (Královská kanonie premonstrátů u Strahově, Praha) a Kateřina Valentová (Akademie věd ČR) se zaměřily na možnosti a meze databázového zpracování biografických pramenů z rádového prostředí pro období raného novověku a zamýšlely se nad přednostmi i nedostatky takového zpracování. Ludmila Sulitková (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí n. L.) a Tomáš Černušák (Moravský zemský archiv, Brno) informovali o možnostech zapojení se do projektu ENArC (European Network on Archival Cooperation), který je zaměřen na širokou spolupráci evropských archivů, digitalizaci badatelsky významných fondů a jejich následně možné sdílení on-line. V tomto projektu je již zapojeno 60 archivů z 11 zemí včetně České republiky.

Ivana Ebelová (Univerzita Karlova v Praze) a Michaela Hrubá (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně) představily v referátu dva významné projekty z oblasti dokumentace a zpřístupňování městských knih v České republice. První projekt je zaměřen na dosažitelné přístupy k editování městských písemností pro období středověku a raného novověku a také na rizika,

související s novými technologiemi. Jako druhý byl představen projekt zaměřený na realizaci ediční řady LIBRI CIVITAS, který zpřístupňuje významné nejstarší městské knihy českých a moravských měst.

Nejbohatší diskuze nastala po přednesení referátu od Vladimíra Brůny a Zdeňka Marka (oba z Univerzity Jana Evangelisty Purkyně) o novince mezi dokumentačními a digitalizačními metodami – prostorovém bezkontaktním laserovém skenování. Touto metodou je v konkrétním příkladu zaznamenáno obrovské množství prostorových dat, která je možné on-line vizualizovat a následně vytvořit 3D prostorový model dokumentovaného objektu. K větší působivosti referátu přispěla jistě powerpointová projekce a ukázka samotného přístroje při skenování. Táňa Nejezchlebová a Barbora Větrovská (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně) předvedly použití laserového skeneru v praxi – na konkrétním příkladu kostelu sv. Floriána v Krásném Březně (část Ústí nad Labem). Všichni tři vystupující názorně předvedli, že s prostorovým skenerem, který má k dispozici ústecká univerzita, lze skenovat vše od malých předmětů až po rozsáhlé objekty. Použití skeneru může být víceúčelové: umožňuje vedle vizualizace také archivaci, duplikaci a studium skenovaných předmětů. Naskenované předměty lze dále porovnávat mezi sebou nebo zkoumat jejich změny po nějakém časovém úseku. Demonstrována metoda dokáže odhalit např. narušenost statiky budovy, mokrost zdí a mnoho jiných závad, a závčas upozornit na potřebu oprav objektů a navrhnout jejich postupy. V diskusi ale zazněly rovněž kritické poznámky, které upozornily např. na možnost poškození objektu v důsledku špatně provedeného skenování. Jen doplním, že poslední příspěvky byly ilustrovány rovněž postery s fotografiemi metod postupů skenování, umístěnými na chodbě před učebnou, kde sekce A probíhala.

Ivo Marušák

SEKCE B:

Moderní a soudobé dějiny v odborné a mediální interpretaci.

Záměrem sekce bylo nabídnout diskusi nad aktuálními otázkami výzkumu moderních a soudobých dějin. Ve většině vystoupení převládal kritický pohled na výsledky současné moderní historiografie, snaha poodhalit dosud nedostatečně reflektovaná témata a obohatit bádání o nové metodické přístupy, které českým historikům umožní vyrovnat krok s výsledky předních světových historických škol.

Úvodní panel dopoledního jednání se zabýval problematikou českých a československých moderních dějin v mezinárodním diskurzu. Jiří Pešek (Univerzita Karlova v Praze) konstatoval, že recepce výsledků badatelských týmů nejen českých, ale i ostatních zemí střední a východní Evropy v německé historiografii je minimální. S výjimkou nepočetného okruhu bohemistů (soustředěných např. zejména kolem mnichovského Collegia Carolina) je pro německé badatele historie zemí bývalého sovětského bloku stále „terra incognita“. V poslední době se sice sporadicky

objevují v německých časopisech i články českých historiků, stále však platí pravidlo, že výsledky bádání neumíme adekvátně prodat. Totéž v podstatě konstatoval i další referent – Vít Smetana (Akademie věd ČR), který sledoval ohlas z téhož úhlu pohledu v anglofonním prostředí. Uvedl, že čeští historikové se zatím nedokázali dostatečně zapojit do živých diskusí poměrně početné skupiny angloamerických bohemistů, kteří přinášejí nové pohledy na klíčová období československých dějin 20. století. Zájem o tato témata je z jejich strany značný, v posledních šesti letech vyšly v anglické přehledné dějiny Československa i řada pozoruhodných studií v prestižních časopisech. Převládá v nich kritická reflexe řady českých historických mýtů, ale také britské politiky vůči ČSR. Panel uzavřel Radoomír Vlček (Akademie věd ČR). Vytkl moderní české historiografii současný despekt vůči ruské a sovětské historii, nezájem o klíčová témata sovětsko-českých vztahů, který se po roce 1989 prohlubuje i vinou likvidace speciálních pracovišť a periodik.

Z opačného úhlu pohledu – tedy z hlediska převládajících interpretačních modelů moderních dějin ČSR a střední Evropy – zhodnotil současnou českou historiografii Michal Kopeček (Akademie věd ČR). Navázal v podstatě na úvahy o tom, že transnacionální debata o problematice soudobé historie je u nás stále ještě téměř zcela ignorována. Přední pozici si stále udržují politické dějiny a národní paradigma, dále zde existuje napětí mezi tzv. politickovýchovnou rovinou moderních dějin (vznik ÚSTR) a pokusy o vědeckokritický, nadnárodní pohled. Vyslovil naději, že nastupující generace mladých historiků (např. nyní čeští doktorandi na zahraničních univerzitách) prosadí nové pojetí tzv. „kvantového provázání“ národních dějin s transnacionálními fenomény, bez nichž jsou národní státy nemyšlitelné. Podle Daniela Ferance (Univerzita Karlova v Praze) se i současně české církevní dějepisectví jen obtížně vymaňuje z řady klišé, kterými poznamenalo církevní období totalitárního režimu. Problémem je také mediální interpretace výsledků tohoto bádání, která často zkrusluje i jejich vnímání odbornou veřejností. Na tato obecněji zaměřená témata navázal v dalším jednání Jaroslav Šebek (Akademie věd ČR), který poukázal na proměny domácího i mezinárodního diskurzu nad problematikou mnichovské dohody v letech komunistického režimu. Jeho kolegyně Svatava Raková oživila následující diskusi svým nejen zajímavým, ale i zábavným pojetím politizace popkultury v šedesátých letech dvacátého století.

Jednání sekce pokračovalo po polední panelu věnovaným dosud málo známým, často zamlčovaným tématům. Mezi ně bezesporu patří výsledky výzkumu badatelského týmu Slezské univerzity v Opavě (Mečislav Borák a Dušan Janák), jenž mapuje perzekuci československých občanů v SSSR v meziválečném období. Přítomně s nimi seznámil druhý z členů týmu. Lenka Kryčerová (Akademie věd ČR) se věnovala zamlčovaným tématům ruských a sovětských dějin, která zůstávají dosud pro čs. historiografii pro-

blematická. Další referáty odpoledního jednání byly věnovány převážně otázkám metodického přístupu a „nástrojů“, které obohacují zkoumání i výklad moderních dějin. Nina Pavelčíková (Ostravská univerzita v Ostravě) věnovala pozornost metodice regionálních výzkumů etnických minorit, v nichž hraje významnou roli dnes již všeobecně přijímaná a teoreticky důkladně propracovaná metoda oral history. Její postupy a bohaté výsledky představili přítomným zástupci COHA (Česká asociace orální historie) Pavel Mücke a Hana Bortlová (oba z Akademie věd). Martin Štefek (Univerzita Karlova v Praze) pak podtrhl význam použití pluralistických výkladových modelů ve výzkumu nedemokratických režimů.

Nina Pavelčíková

SEKCE E:

Historická kultura a dějepisné vyučování v současné české společnosti.

Vysokoškolská odborníci, zástupci Asociace učitelů dějepisu všeobecně vzdělávacích škol České republiky, Národního ústavu pro vzdělávání v Praze i učitelé z praxe se na X. sjezdu českých historiků již podruhé sešli v samostatné didaktické sekci nazvané *Historická kultura a dějepisné vyučování v současné české společnosti*. Program jednání byl rozčleněn do čtyř tematických bloků vztahujících se k aktuálním otázkám oborové didaktiky dějepisu. Úvodní slovo pronesla Blažena Gracová (Ostravská univerzita v Ostravě), která odkázala na plenární vystoupení Zdeňka Beneše a zdůraznila potřebu emancipace oborové didaktiky jakožto institucionálně zakotvené, plnohodnotné vědecké disciplíny realizované v doktorských studijních programech s možností habilitačního a profesorského řízení. Nezbytným předpokladem rekonstrukce oboru je kvalitní empirický výzkum s odpovídajícími publikačními výstupy, neuskutečnitelný bez odpovídajícího grantového zázemí.

S ohledem na význam empirických šetření i na výzkumnou tradici pořadatelského pracoviště otevřel jednání příspěvek Denisy Labischové (Ostravská univerzita v Ostravě) a B. Gracové, prezentující díle výsledky rozsáhlého kvantitativního i kvalitativního výzkumu historického vědomí české studující mládeže a aktuální podoby výuky dějepisu na základních a středních školách. Výzkum mimo jiné poukázal na témata z historie dětství, sportu, církevních dějin a z historie etnických menšin, jež jsou ve školním dějepise často neprávem opomíjena.

Jejich atraktivitu, ale i didaktickou hodnotu přiblížila vystoupení z druhého bloku sekce. Michal Schuster (Muzeum romské kultury, Brno) naznačil možnosti alternativních forem zpřístupnění dějin Romů, které mohou být pro rozvíjení interkulturní senzitivity mnohem přínosnější než například rozšiřování základního textu v učebnicích o samostatné kapitoly věnované romské historii. Marek Waic (Univerzita Karlova v Praze) zdůraznil a s využitím audiovizuálních ukázek objasnil způsoby, jakými lze na úzké tematické sportu demonstrovat širší politické, sociální a kulturní souvislosti.

Otázky tzv. malých dějin, rodinná, místní a regionální historie jsou neoddělitelnou, motivačně významnou a metodicky vhodnou součástí výuky dějepisu na základních a středních školách, ale rovněž na univerzitách, jak svým vystoupením potvrdil Milan Svoboda (Technická univerzita v Liberci). Zatímco v sekundárním vzdělávání umožňují tato témata využít především zkušenostního pole žáků, které je jim emočně blízké, v pregraduální přípravě nabízejí možnosti pro kvalitní výzkumné projekty studentů. Jaroslav Hrdlička (Univerzita Karlova v Praze) se rovněž věnoval univerzitnímu prostředí a upozornil na některá málo zastoupená témata ve výuce církevních dějin ve vysokoškolských studijních programech Husitské teologické fakulty UK.

Zahraniční inspirace mohli účastníci načerpat díky vystoupením kolegů z Polska a Slovenska. Bogdan Araszkiewicz (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań) přiblížil několikaleté zkušenosti našich severních sousedů s koncepcí a organizací státní maturitní zkoušky z dějepisu s množstvím ukázek konkrétních úloh. Posluchače velmi zaujala vysoká úroveň centrálních testů, které nejsou zaměřeny pouze na faktografické znalosti maturantů, nýbrž testují i formou tzv. esej testů jejich dovednosti (např. ikonografickou analýzu karikatur a fotografií či práci se statistickými údaji) a jejichž náročnost vedla v polském prostředí ke zkvalitnění výuky dějepisu a zvýšení zodpovědnosti vyučujících za dosaženou úroveň znalostí a interpretačních kompetencí žáků. Následná diskuse se pak vracela k otázkám kurikulárních dokumentů řídících výuku dějepisu, tedy k Rámcovému vzdělávacímu programu, Školních vzdělávacích programů a standardům a k problémům spojeným s pojetím státní maturitní zkoušky v České republice.

Viliam Kratochvíl (Univerzita Komenského v Bratislavě) představil možný teoretický koncept výuky didaktiky a metodiky dějepisu, tzv. metaforu stromu, který už řadu let úspěšně využívá a který nalezl pozitivní ohlas i mezi ostravskými učiteli, účastníky letošní letní školy historie. Kratochvíl akcentoval zejména promyšlenou strukturaci edukačních cílů dle známé Bloomovy taxonomie, nezbytnou pro rozvíjení historického myšlení žáků.

V nejpočetnější zastoupeném bloku příspěvků vztahujících se k aktuálním otázkám školního dějepisu nechyběla ani informace o pilotně ověřované alternativní verzi Rámcového vzdělávacího programu pro gymnaziální vzdělávání. Ta porušuje tradiční model cyklického osnování zařazením několika historicky pojatých témat v návaznosti na kurz upřednostňující novější a nejnovější dějiny s cílem eliminovat skutečnost, že se v dějepise na gymnáziu v podstatě opakuje učivo již jednou probrané na základních školách, že dějinám pro roce 1945 je vymezen mnohdy nedostatečný prostor a že je obsah vzdělávání málo vztahen k současnosti. Realizace tohoto modelu není možná bez upřednostnění aktivizujících metod výuky, ani bez adekvátní technické vybavenosti, jak ve svém vystoupení zdůraznil Martin Vonášek (Gymnázium Hladnov, Ostrava).

Aktivizační výukové strategie preferovala rovněž Anna Šerberová (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Ústí n. L.), která popsala, jak lze přípravu učitelů obohatit specializačními didaktickými bloky, reagujícími na globální problémy současného světa a zaměřenými na interdisciplinární výukové projekty s uplatněním metody oral history. Josef Márc (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně) upozornil na potřebu užšího propojení pregraduální didaktické průpravy budoucích učitelů s reálnou praxí na školách a uvedl několik příkladů ze svého působení na gymnáziu i na univerzitním pracovišti. S důrazem na interkulturní dimenzi dějepisného vzdělávání v současném multikulturním prostředí vznesla několik otázek k zamyšlení Naděžda Morávková (Západočeská univerzita, Plzeň).

I při respektování všech didaktických zásad a důkladně promyšleném metodickém postupu však do výuky dějepisu vždy vstupuje náhodný prvek. Realita školy je a bude jedinečná, jak s určitou dávkou nadsázky ukázal ve svém popisu všedního dne pedagoga kolega Pavel Martinovský (Asociace učitelů dějepisu ČR).

Denisa Labišochová

SEKCE F:

Vybrané otázky hospodářských a sociálních dějin z dílny mladých historiků.

Program této sekce, jíž se zúčastnilo celkem 19 referujících, byl rozdělen do čtyř bloků, pokrývajících chronologicky období od středověku až po soudobé dějiny. První blok byl věnován především problematice cechovnictví. S vývojem terminologie a její recepcí v české a německé historiografii seznámila posluchače Eva Němečková (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Ústí n. L.). Jakub Huška (Univerzita Palackého v Olomouci) představil plénu výsledky svého výzkumu olomouckých řemeslnických cechů (pekaři, ševci, zámečníci) v letech 1700–1850. Referující zdůraznil především jejich aktivní vliv na hospodářský a sociální život města. Fenoménu malých textilních tkalcoven v Orlických horách, jež fungovaly na vodní pohon a jejichž existenci lze doložit ještě na konci 20. století, sledoval referát Terezy Pavlíčkové (Muzeum a galerie Orlických hor, Rychnov nad Kněžnou / Masarykova univerzita, Brno). Autorka ve svém vystoupení zdůraznila především fakt, že tyto malé továrny stály na pomezí několika výrobních forem a tvořily kategorii, jíž historické bádání doposud příliš nereflektovalo. Vilem Zábanský (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně) sledoval možnosti a meze studia migrace měšťanů v raném novověku na příkladu pražských měst. Referující představil moderně pojatý výzkum, zdůrazňující dynamiku migrací. Seznámil auditorium se širokou škálou pramenů a možnostmi jejich heuristiky tak, aby byl při sledování migrace překročen časově statický bod bádání a aby byl postížen celý migrační proces jednotlivce či skupiny obyvatel.

Druhý blok se soustředil na racionalizační a modernizační projevy ve společnosti v 19. a 20. století a jeho tematický záběr byl velmi pestrý. Petr Kadlec

(Ostravská univerzita v Ostravě) referoval o moderně pojatých dějinách vzdělanosti jako významného prvku obecného sociokulturního a hospodářského vývoje společnosti a poté prezentoval možnosti takto pojatého výzkumu na příkladu českých zemí. Poukázal na to, že střední školství bylo významným faktorem modernizačního procesu a formování české inteligence. Obecní samosprávou se zabýval Jan Růžička (Univerzita Palackého), jenž si pro analýzu vybral doposud opomíjenou skupinu sídel – městečka. Na příkladu Nového Rousínova a Bučovic sledoval komunální politiku a její význam v modernizaci sídla, završenou udělením městského statutu. Tomáš Okurka (Univerzita Palackého / Univerzita Karlova v Praze) představil průmyslové a všeobecné výstavy v Čechách v letech 1891–1914 jako fenomén, na němž se představovala hospodářská vyspělost českých zemí. Referující na příkladu výstavy v Praze a v Liberci ukázal tyto podniky jako prostor pro demonstraci národnostního vědomí jednotlivých skupin obyvatelstva v multietnickém prostoru českých zemí. Michaela Závodná (Ostravská univerzita v Ostravě) se zabývala legislativou a terminologií městské kolejové dopravy v kontextu rakouského železničního zákonodárství a posluchače seznámila s výsledky výzkumu této problematiky v Ostravě, Brně a Olomouci. Další referující Alexandra Řeháková (Masarykova univerzita) sledovala reflexi Stolypinovy agrární reformy na stránkách postkomunistické ruské historiografie. Poukázala na stále živé povědomí o této hospodářské stránce ruských dějin a současně tento zájem zasadila do kontextu jejich kontinuity.

Sociální dějiny naplnily třetí blok programu. S genderovou problematikou – prostuticí žen na příkladu Čáslavi – vystoupila Stanislava Klečáková (Univerzita Jana Evangelisty Purkyně). Zajímala se především o legislativní úpravu těchto aktivit a jejich aplikaci v ulicích menšího města prostřednictvím obecních samospráv a policejních orgánů. Hana Šústková (Archiv Vítkovice Ostrava, a. s. / Ostravská univerzita v Ostravě) ve svém metodologicky pojatém příspěvku seznámila posluchače s problematikou historické sémantiky jako možnosti, jak porozumět jazykovým kódům minulosti a poté své teze demonstrovala rozbořením dělnického tisku. Referentka zdůraznila historickou sémantiku jako důležitou metodu interdisciplinárního výzkumu, umožňující hlubší studium dobových mentálních map vybrané sociální skupiny. Daniela Bartáková (Univerzita Palackého) věnovala svoji pozornost židovským mládežnickým organizacím, především jejich inklinací k sionismu nebo komunismu jako ideovým proudům meziválečného Československa. Ondřej Kolář (Univerzita Palackého) seznámil posluchače s československým četnictvem a jeho rolí na Chebsku, především v souvislosti s dělnickým a komunistickým hnutím a stávkami. Blok zakončila Eva Bánská (Ostravská univerzita v Ostravě), srovnávající závažnou trestnou činnost v Moravské Ostravě a v Opavě v letech 1934–1938.

Poslední oddíl programu vyplnila problematika druhé poloviny 20. století. Jiří Pokorný (Masarykova univerzita) sledoval proces vzniku a rozvoje hospodářské spolupráce severských zemí v poválečném období a Jana Musilová (Masarykova univerzita) soustředila svou pozornost na hospodářský vývoj Turecka v 60. letech 20. století v souvislosti s tzv. tureckou pětiletkou. Otázkou příhraniční spolupráce a dojíždky za prací z Polska na Ostravsko se zabýval Petr Gába (Ostravská univerzita v Ostravě), jenž poukázal především na to, jak nedostatečně flexibilní státní politika brzdila nutný pohyb pracujících, potřebných pro obnovu a další výstavbu ostravského průmyslu. Petra Ponzerová (Ostravská univerzita v Ostravě) sledovala život žen v socialismu. Prostřednictvím metody oral history a analýzou ostravského regionálního tisku z let 1948–1958 doložila, že ideální obraz ženy stachanovky a současně ženy matky, prezentovaný levicovými periodiky, zdaleka neodpovídal realitě. Závěrečný referát této sekce přednesla Kateřina Hloučková (Masarykova univerzita), která se věnovala československé reklamě a jejím proměnám ve 20. století.

Všichni referující představili plenu výsledky vlastních výzkumů, vycházející ze zpracovávaných disertačních nebo postdoktorandských grantů, seznámili auditorium s dosavadním stavem výzkumu a sledovanou problematikou poté představili formou mikrosond a za použití zajímavých metod. Zejména představení práce s metodou historické sémantiky (H. Šústková) nepochybně značně přispívá k pečlivější a odbornější kritice periodického tisku jako zdroje informací k dějinám každodennosti. V řadě příspěvků navíc podle našeho soudu chyběla právě kritická reflexe tohoto typu pramene jako celku i ideologie a subjektivitu tiskových zpráv. Ačkoliv po každém bloku následovala debata, limitující se objevila především úzká odborná profilace mladých historiků, jež se orientují perfektně především v oblasti svého vlastního výzkumu. Mimořádně citelně chyběl historický matador z řad zkušných historiků, jenž by diskuzi usměrňoval a posouval do hlubších a podnětějších sfér. I přes tyto drobné výhrady však lze říci, že v mladých historikách vyrůstá perspektivní generace, jež se nebojí nových témat, je schopná pracovat s širokým spektrem historických pramenů i zahraniční literatury, promýšlet a formulovat nové způsoby výzkumu a přistupovat k nim tvůrčím a kreativním způsobem. Je jen zásluhou referujících, že se podařilo naplnit proponované cíle sekce, tedy vytvořit prostor pro odborné setkání mladé generace historiků.

Stanislav Knob, Michaela Závodná

Ostravská část 6. mezinárodního biennale Industriální stopy 2011: Průmyslové dědictví na hraně..., 14. – 15. a 17. – 18. 10. 2011, Národní technické muzeum, Praha, Vítkovický zámek, Ostrava.

Ve dnech 14. – 15. 10. 2011 se v Národním technickém muzeu v Praze uskutečnilo šesté setkání odborníků zabývajících se obnovou, údržbou a využitím

industriálních památek. Na organizaci bienále se podíleli Katedra architektury Fakulty stavební Českého vysokého učení technického v Praze, Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury ČVUT, Národní technické muzeum v Praze, Národní památkový ústav, Kolegium pro technické památky České komory autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě a Český svaz stavebních inženýrů. Dvoudenní rokování za účasti referentů z českých zemí, Německa, Polska, Itálie, Velké Británie, Maďarska a Španělska se konalo v prostorách rekonstruovaného Národního technického muzea. Program dvou denní konference byl rozdělen do pěti sekcí s hlavními diskutovanými tématy: možností konverzí významného a bohatého dědictví českých průmyslových památek – jednotlivých staveb či celých průmyslových oblastí (tzv. brownfieldů), jejich potenciálního využití pro soukromé i veřejné účely či zařazení do programu památkové ochrany. V sobotu 15. 10. se přítomní zúčastnili exkurze do Kladna, kde navštívili Továrnu na piána Dalibor v Zákolanech, kladenskou Vojtěšskou huť, výstavu *Vojtěšská huť ve studentských projektech* v Zámecké galerii města Kladna a Hornický skanzen Mayrau ve Vinařicích.

Akce však pokračovala i ve dnech následujících – 17. – 18. 10. 2011, kdy se účastníci bienále přesunuli do Ostravy, kde byli nejprve slavnostně uvítáni na vítkovickém „Rotschildově“ zámku Ing. Janem Světlíkem, generálním ředitelem Vítkovické Machinery Group. Po úvodních projevech Svatopluka Zídka (CCCEP a CUCE) a Benjamina Fragnera z Výzkumného centra průmyslového dědictví Fakulty architektury ČVUT následovala prohlídka národní kulturní památky Důl Hlubina a Dolní oblast Vítkovice, což zahrnovalo prohlídku rekonstruující se vysoké pece č. 1, plynojemu a VI. energetické ústředny a dále tzv. Trojhalí v blízkém areálu dolu a koksovny Karolina. Odtud se výprava přesunula do Landek Parku v Ostravě-Petřkovicích, kde byli hosté provedeni důlní expozicí jámy Anselm, a následně do Michálkovic k prohlídce unikátního areálu Dolu Michal.

Následující den byl opět ve znamení rokování. Dpolední program byl pojmenován *Vize proměny Ostravy: Vítkovice a Trojhalí*. Vystoupili na něm Ing. J. Světlík za společnost VÍTKOVICE, a. s. s referátem *Idea Nových Vítkovic a vize revitalizace*, dále Ing. arch. Josef Pleskot z AP ateliéru s příspěvkem pojmenovaném *Budoucnost Vítkovic a Ostravy* a ředitelka ostravského územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu Ing. arch. Naděžda Goryczková, která přednesla referát *Budoucnost opřená o minulost*. Poté následoval první panel věnovaný udržitelnému rozvoji a realizaci projektů nového využití průmyslového dědictví, ve kterém vystoupili Peter Backes (Zentrum für Kunst und Industriekultur GmbH) s příspěvkem týkajícím se železáren ve Völcklingenu a Miles Oglethorpe, který se zabýval otázkou konverzí industriálních památek ve Skotsku. Panel uzavřel Rasmus Radach, architekt města Hamburg, který se zamýšlel nad udržitelností hodnot

industriálních památek. Druhý panel se zabýval problematikou industriální turistiky, přičemž zpřístupnění památek zde bylo chápáno jako jeden z kroků k jejich záchraně. Tento panel zahájil Jakub Hlavaček, vedoucí oddělení inovací a trendů z Czech Tourismu, příspěvkem *Inovace a trendy v prezentaci technického a industriálního dědictví*. Následující referát o industriální topografii České republiky přednesl Benjamin Fragner. Závěrečný příspěvek *Stezka technických památek v Moravskoslezském kraji* zazněl z úst Richarda Žabky z Agentury pro regionální rozvoj. Po krátké diskusi se účastníci 6. bienále Industriální stopy vydali ke svým domovům.

Hana Šústková

Medzinárodná vedecká konferencia *Z dejín slovensko-srbských vzťahov*. Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 4. 11. 2011, Bratislava, Slovensko.

Dňa 4. novembra 2011 sa v priestoroch Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave konala jednodenná medzinárodná vedecká konferencia *Z dejín slovensko-srbských vzťahov*. Na akcii sa organizačne podieľali Katedra všeobecných dejín uvedenej fakulty, Spolok Srbov na Slovensku, Collegium historicum – Spoločnosť priateľov histórie a humanitných vied a Velvyslanectvo Srbskej republiky na Slovensku. Záštitu nad podujatím, ktoré bolo súčasťou sprievodného programu pripraveného pri príležitosti osláv 90. výročia založenia Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, prebrali dekan usporiadateľskej fakulty prof. Jaroslav Šušol a veľvyslankyňa Srbskej republiky na Slovensku Radmila Hrustanovič. Konferencia bola rozdelená na doobedňajšiu a poobedňajšiu časť, pričom celkovo odznelo 15 príspevkov v srbskom (8) a slovenskom jazyku (7). Referátmi sa prezentovali predovšetkým členovia troch pracovísk: Katedra histórie Filozofickej fakulty Univerzity v Novom Sade (odsek za istoriju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu) a Katedry slovanských filológií a všeobecných dejín na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

Ako prvý vystúpil Petar Rokai (Univerzitet u Novom Sadu) a v príspevku *Spiška hronika kao izvor o Srbima despota Stefana Lazarevića na tlu Slovačke u srednjem veku* pojednal o významnom stredovekom prameni z územia Slovenska prinášajúcim poznatky o srbskom kniežati a neskôr despotovi Stefanovi Lazarevičovi. Po ňom nasledoval Miroslav Dudok (Univerzita Komenského v Bratislave) s prezentáciou výskumu o Slovákoch na srbskom gymnázii v Srijemských Karlovciach, pričom v poskytnutom časovom priestore sa zamerl najmä na tunajšie pôsobenie slovenských učiteľov. V centre pozornosti ďalšieho prednášajúceho Đorđe Đurića (Univerzitet u Novom Sadu) stál reprezentant geografickej vedy 18. storočia v Uhorsku Ján Tomka-Sásky, ktorého predstavil v kontexte európskeho vplyvu na srbskú historiografiu v 18. storočí. V nadväzujúcej diskusii

správne zaznelo, že Tomka-Sásky býva napriek jeho úspechom na poli geografického bádania často nedoceneným bádateľom. Diskutujúci sa zhodli, že príčinu takéhoto stavu treba hľadať v jeho spolupracovníkovi Matejovi Belovi, ktorý bol natoľko silnou osobnosťou, že všetci v jeho pracovnom kolektíve zostali v tieni tejto „veľkej ozdoby Uhorska“. Referát Vladana Gavrilovića (Univerzitet u Novom Sadu) sa týkal rovnako 18. storočia a priblížil vzdelávanie srbských študentov na slovenských lýceách v uvedenom období. Následne si všetci prítomní mohli z úst Bojana Radovanovića vypočúť príspevok zaoberajúci sa srbským historikom Jovanom Rajičom a srbskou komunitou v Komárne v 18. a 19. storočí. Potom sa k slovu dostal Đura Hardí (Univerzitet u Novom Sadu) a účastníkov oboznámil so šľachtickým rodom Drugetovcov, ktorých sa pokúsil interpretovať v zaujímavej rovine – ako isté spoje medzi Slovenskom a Srbskom. Ďalšia v poradí Michala Mračka (Univerzita Komenského v Bratislave) sa venovala osobnostiam srbského spoločensko-politického života v názvoch bratislavských ulíc. Doobedňajšie zasadnutie konferencie uzavrela Alica Kulihová (Univerzita Komenského v Bratislave) s filologicky orientovaným príspevkom *Vuk Stefanović Karadžić v slovenských prekladoch*.

Poobedňajšiu časť zahájil Ljubivoje Cerović (Univerzitet u Novom Sadu), ktorý hovoril o prítomnosti Srbov v Komárne od stredoveku až do modernej doby. Jeho kolega Dejan Mikavica (Univerzitet u Novom Sadu) sa zameral na ideológiu významného srbského právnika, novinára a bojovníka za práva Srbov i ostatných nemaďarských národov v Uhorsku Sve-tozára Miletića (1826–1901), z ktorej vybral aspekt právno-politického postavenia slovenského národa. Cirkevné dejiny na konferencii reprezentoval referát od Borisa Stojkovského (Univerzitet u Novom Sadu) o vzťahu dnešného Slovenska a Srbska k Metodovmu panónskemu arcibiskupstvu. O prvý slovenský príspevok v tejto časti konferencie sa postarala dvojica Eva Škorvánkova – Gabriela Guba (Univerzita Komenského v Bratislave), ktorá predstavila Igora Branislava Štefánika v kontexte slovensko-srbskej spolupráce. O slovenskom naďšení v diele významnej osobnosti slovenskej, srbskej i čiernohorskej kultúry Rista Kovijanića (1895–1990) porozprával Nebojša Kuzmanović (Okres Bačka Palanka, Srbsko), autor monografie približujúcej srbsko-slovenské literárne styky tejto osobnosti. Posledné dva referáty zapadali z chronologického hľadiska do obdobia druhej svetovej vojny. Miroslav Daniš (Univerzita Komenského v Bratislave) priblížil osobnosť Jozefa Belaja a jeho pôsobenie v slovenských diplomatických službách v Belehrade počas rokov 1942–1943. Konferenciu uzatvoril príspevok *Zo slovensko-srbských vzťahov v rokoch 1939–1941* od Rastislava Popovića (Univerzita Komenského v Bratislave). Po každom príspevku poskytl organizátor priestor na diskusiu, ktorú môžeme charakterizovať vo väčšine prípadov ako intenzívnu. Po oficiálnom skončení podujatia sa jeho účastníci presunuli na veľvyslanectvo Srbskej repub-

liky na Slovensku, kde sa konala recepcia. Naskytla sa tak možnosť pokračovať vo vzájomných rozhovoroch v uvoľnenejšej atmosfére. Všetky prednesené príspevky budú publikované v pripravovanom recenzovanom zborníku.

Na záver konštatujeme, že prednášajúci svojimi príspevkami demonštrovali živé slovensko-srbské vzťahy v minulosti vo viacerých rovinách napr. na poli kultúry, politiky, školstva a vzdelávania. Tým sa podarilo vyslať jasný impulz, že vzájomná spolupráca medzi Srbmi a Slovákmi, ktorá dosiahla svojho vrcholu v prvej polovici 19. storočia (Šafárik, Karadžić, Kollár), má bohatú tradíciu a je nielen vzorom do budúcnosti, ale aj správnym smerom a cestou ako rozvíjať kultúru oboch národov a pozdvihnúť ich na vyššiu civilizáciu úroveň. Zostáva dúfať, že stretnutia so srbskými partnermi sa budú organizovať v pravidelných intervaloch.

Tomáš Klokner

Carský dvůr pod žezlem Romanovců. Poklady moskevského Kremľu. 9. 12. 2011 – 4. 3. 2012, Císařská konírna, Pražský hrad, Praha.

V poslední době představil Pražský hrad pro své návštěvníky hned několik novinek. Zpoplatněný vstup do Zlaté uličky či legální okrádaní turistů nekřesťanskými cenami v blízkosti katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha, už v naší zemi asi nikoho nepřekvapí. Ocenit naopak musíme jeho snahu představit nádherné poklady ze Státního historicko-kulturního muzea moskevského Kremľu, které se do jiných zemí nemají šanci dostat. Pro občana České republiky se tak nabídla ojedinělá příležitost zhlédnout alespoň část skvostů z ruských uměleckých sbírek, za kterými by jinak musel vycestovat tisíce kilometrů mimo českou kotlinu. Výstava probíhající na Pražském hradě v Císařské konírně od 12. prosince do 4. března 2012 nabídla výběr zřejmě toho nejlepšího z předmětů, které jsou spojovány s carskou rodinou. Mezi sto padesáti exponáty mohl návštěvník obdivovat portréty vládnoucích Romanovců, symboly carské moci, řadu šperků, nádobí, zbraně, oblečení. Doprovodné texty nabízely základní informace o dvorních slavnostech carského dvora, soukromém životě carské rodiny nebo postavení pravoslavné církve v Rusku. Speciální pozornost byla také věnována patriarchovi Filaretovi, který se stal na krátké období duchovním spoluvládce Romanovců.

Negativum výstavy spatřuji v mírné chaotičnosti. Nikde nebylo napsáno, kde si může návštěvník koupit lístky, chyběly zde v zahraničí naprosto standardní šipky či informátoři s letáčky, kterých je na zahraničních výstavách podobného charakteru mnoho. Jistý šok mohla vážnému zájemci připravit také cena katalogu, který byl k nahlédnutí při vstupu do Císařské konírny. Požadovat 490 Kč za nevelký česko-anglický katalog, ve kterém je popsáno cca 150 předmětů, je snad příliš!

Adam Židek

116. Gellnerovský seminář. 24. 11. 2011, Praha.

Koncem listopadu minulého roku se v Praze v prostorách New York University uskutečnilo pod patronací Masarykovy české sociologické společnosti a České asociace pro sociální antropologii již 116. pokračování cyklu seminářů nazvaného podle význačné vědecké osobnosti širokého rozhledu Arnošta Gellnera. Tzv. Gellnerovský seminář má tedy již svou delší tradici. Tentokrát byl hlavním ohlášeným vystupujícím přední český sociolog Jiří Musil, dobře známý svými pracemi a aktivitami nejen v rámci domácí sociologické obce, ale i v zahraničí. Připomeňme například jeho působení na Středoevropské univerzitě v Budapešti nebo předsednický post Evropské sociologické asociace.

Profesor Musil ohlásil téma *Vztah mezi poznáním a jednáním – problém nejen sociologie*. Předseval si posluchače seznámit se svými úvahami na dané téma, které promítá do tří zformulovaných otázek: 1) Co je to objektivní poznání sociální skutečnosti? Je takové objektivní poznání sociální reality možné?; 2) Mohou být pro dosažení spolehlivých poznatků o sociální skutečnosti vzorem postupy používané v přírodních vědách? Nebo je nutno použít postupů jiných, odlišných, a jestliže ano, jakých? a 3) Jaký je vztah mezi přáním porozumět společnosti a přáním měnit ji? Potřebuje jedno druhé? A konkrétněji: může a má být „rozumění“ společnosti ostře odděleno od úsilí změnit společnost, nebo některou z jejich stránek, anebo nemáme o takové oddělování vůbec uvažovat?

Profesor Musil vymezil svou problematiku nejprve charakterizoval jako průřezovou v rámci své životní a vědecké dráhy. Sociologie je podle něj v obecném povědomí považována za vědu o společnosti, nikoliv však jedinou. Proto považuje za přínosné zabývat se její pozicí mezi ostatními sociálními vědami, přičemž stranou badatelské reflexe sociologů by neměly zůstat ani vědy přírodní. Jak velká je vlastně potence sociologie přispět k lepšímu poznání reality? I to představuje důležitý aspekt Musilových úvah. Sociolog dokáže podle něj do jisté míry přispět k určitému „osvětlení“ (ve weberovském smyslu), v tom je jeho síla i slabost. Vytvoření velké ucelené koncepce většinou není jeho cílem. Jedním z posledních pokusů tohoto ražení je dílo Jaroslava Krejčího. Sociologie a její reprezentanti si zároveň mají uvědomovat roli oboru v životě společnosti a vlastní odpovědnost. Vždyť přispívají k lepšímu porozumění soudobé společnosti, což je ostatně také důvod nepohodlnosti sociologie pro totalitární režimy, které ji většinou okamžitě perzekvovaly. Sociologové se proto pídí (nebo by měli pít) i po tom, co jejich práce a výsledky přinášíje společnosti. Jaké výstupy od nich společnost očekává? Žádány jsou dnes často bohužel pouze jednoduché recepty a návody k řešení vyvstalých problémů či krizí. Tak jednoduché to zajištění není. Pluralita očekávání ovšem neumožňuje všeobecnou akceptaci sociálních věd a v tom i sociologie a jejich výsledků. Přitom je zapotřebí uvědomovat si možnosti a meze interpretace, užívané sociologií. Kupříkladu experiment je zde nahrazen komparací.

Opětovně promyšlení, schopnost pokládat si znovu elementární otázky, prověřovat i poměřovat výsledky vlastního úsilí a věnovat se alespoň občas metodologické sebereflexi není projevem slabosti v průběhu vědecké dráhy jedince. Tím méně pak v případě Jiřího Musila. Právě naopak. Vždyť poznávání vlastních pochyb, limitů, ba i omylů přispívá k osobnímu i osobnostnímu růstu badatele. Tím následně i ke kultivaci disciplíny. V této souvislosti lze jen litovat, že se v případě tohoto semináře jednalo o setkání několika zájemců a přátel profesora Musila. Přitom studentům různých sociálních věd by účast jen prospěla.

Petr Gába

XX Ogólnopolski Zjazd Historyków Studentów 11. 4.–14. 4. 2012, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Katowice, Polsko).

Ve dnech 11. – 14. dubna 2012 proběhl dvacátý celostátní sjezd polských studentů historických oborů. Jubilejní ročník hostil Instytut Historii Wydziału Nauk Społecznych katowického Uniwersytetu Śląskiego. Akce primárně určená polskému historickému dorostu všech studijních stupňů (od bakalářů přes magistry po doktorandy) však byla s velkou vstřícností otevřená také zahraničním studentům historie a širší veřejnosti – svědčí o tom mj. silná mediální a sponzorská podpora sjezdu, která např. umožnila udržet v akceptovatelné míře konferenční poplatky.

Sanci prezentovat alespoň částečně svou tematiku na širším fóru, případně se zúčastnit diskusí s kolegy či si jen vyslechnout zajímavý referát, letos využilo asi tři sta padesát přihlášených. Všichni zájemci prošli několikastupňovým procesem elektronické registrace, která představovala oproti dřívějším ročníkům vítaně novou a přispěla ke komfortnější komunikaci. Každý musel doložit rovněž doporučení některého ze svých učitelů a navíc jeho námět prošel přes poradní výbor složený z vědecko-pedagogických pracovníků pořádající univerzity, který se k němu vyjadřoval po odborné stránce. Ke kritériím patřilo mimo jiné vlastní zformulování tématu a jeho originální pojetí, odpovídající pramenná báze či soubor užitých odborné literatury. Sítém registračního procesu prošlo 343 přihlášek, z toho 314 z Polska a 29 ze zahraničí (11 pracovišť z Německa, České republiky, Slovenska, Běloruska, Ukrajiny a Ruska).

Zahajovací ceremoniál se odehrál v podvečer prvního dne sjezdu (středa 11. 4.) v důstojném prostředí velkého sněmovního sálu Slezského sejmu. Shromáždění delegáti zhlédli úvodní program a vyslechli zdravice reprezentantů hostitelské univerzity i řady dalších osobností, které převzaly nad celou akcí záštitu. Za všechny se sluší zmínit alespoň ministryni vědy a vysokého školství prof. dr. hab. Barbaru Kudryckou, rektora pořádající univerzity prof. zw. dr hab. Wiesława Banye, děkana Wydziału Nauk Społecznych tamtéž prof. zw. dr hab. Wiesława Kaczanowicze nebo ředitele Instytutu Historii na zmíněné fakultě prof. zw. dr hab. Ryszarda Kaczmarka, z dalších čestných hostů např. slezského vojvodu, maršálka slezského

vojevůdce či prezidenta Katovic. Součástí slavnosti byl i výklad Prof. UŠ dr hab. Jerzyho Sperky z pořádajícího pracoviště věnovaný osobě piastovského knížete Vladislava Opolského a jeho roli v politice střední Evropy v polovině 14. století. Následný banket v prostorách sejmu byl jednou z četných příležitostí ke kulooárovým debatám, navazování nových kontaktů apod. Mnozí také využili možnost večerní komentované prohlídky budovy sejmu.

Samotnému zasedání byly vyhrazeny další dva dny (čtvrtek 12. dubna a pátek 13. dubna), kdy proběhlo všech šestadvacet připravených sekcí, do nichž byl program strukturován (*Pradzieje i archeologia; Historia starozytna; Historia średniowiecznej Polski; Historia średniowieczna powszechna; Kościół i duchowość w średniowieczu; Kultura i życie codzienne w średniowieczu; Historia kuchni i wyżywienia; Metodologia i nauki pomocnicze historii; Historia nowozytna (XVI–XVIII wiek); Historia państwa i prawa w epoce nowozytniej (XVI–XVIII wiek); Kultura, religia i obyczaje w epoce nowozytniej (XVI–XVIII wiek); Historia ziem polskich i Polaków w XIX wieku; Europa i świat w XIX wieku; Historia kultury, społeczeństwa i idei w XIX wieku; Historia 20-lecia międzywojennego; Historia II wojny światowej; Historia Polski Ludowej; Kościół w Polsce po 1944 roku; Historia najnowsza świata po 1945 roku; Historia wojskowości; Pamięć i świadomość historyczna; Historia Śląska; Mikrohistoria i badania regionalne; Archiwistika i edytorstwo historyczne; Kobieta w historii; Międzynarodowy panel: Dziedzictwo Europy Środkowej*). Samostatnou sekcí byl mezinárodní anglicko-jazyčný panel nazvaný *The Heritage of Central Europe*, který byl určen primárně jako platforma pro setkání polských studentů ze zahraničními kolegy. Ti se ale neúčastnili pouze této sekce, ale své příspěvky zúročili i v mnoha ostatních, v nichž byla jednacím jazykem polština. Početnější zastoupené sekce využily pro rokování oba dny, některým stačil jen jeden. Každý vystupující měl k dispozici časový limit v délce dvaceti minut, v jejichž rámci prezentoval svůj příspěvek. Moderátoři jednotlivých sekcí stanovený čas většinou důsledně hlídali, ale zároveň je třeba říci, že jej valná část vystupujících také skutečně dodržela a respektovala.

Tematická pestrost, charakter sjezdu i velký počet diskusních příspěvků pochopitelně neumožňuje podat plastickou a vyčerpávající zprávu o všech přednesených referátech a následných diskusích. Obsáhlejší materiál ze sjezdu spolu s výběrem nejlepších příspěvků ostatně plánují organizátoři vydat již ve druhé polovině tohoto roku. Omezím se proto jen na stručné zaznamenání průběhu sekce *Mikrohistoria i badania regionalne*, k jejímuž jednání jsem také přispěl. Prezentovalo se v ní sedmáct referujících s rozličným zaměřením. Náplní se stalo například studium religiozity v určitých lokalitách a časových obdobích, role některých pozoruhodných osobností, sledování lidové medicíny v tarnovském regionu na přelomu 19. a 20. století. Hospodářské a sociální dějiny zde byly zastoupeny mj. referátem o Ilovské továrně na výrobu

vodek a likérů, pokusem o postižení průběhu socialistické industrializace na příkladu Ostravsko-karvinského regionu či nastíněním problematiky polských šlechtických rodů v 19. století. Potěšující byla také účast řady studentů v roli diváků a posluchačů, kteří „pendlovali“ mezi jednotlivými sekcemi podle svých zájmů. Některé diskusní bloky se tak odehrály takřka v komorním prostředí několika jedinců, jiné byly napopak hojně sledovány.

Páteční jednání uzavřelo shromáždění polských studentů historiků a výběr organizátora XXI. sjezdu pro rok 2013. V tajném hlasování byl nakonec z finálové dvojice Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej v Lublinu kontra Uniwersytet Wrocławski úspěšnější první z kandidátů.

Sjezd však nebyl jen pracovní, ale znamenal také mimořádnou příležitost ke společnému setkání, oživení starších kontaktů a navazání nových, k čemuž přispělo i bohaté společenské vyžití. Organizátoři rovněž využili celou akci k seznámení účastníků s historií i kulturou svého regionu, Horního Slezska. Program proto mimo jiné zahrnoval integrační párty, výstavy, koncerty, otevřený diskusní blok expertů (*Separytyzm, Autonomia, Regionalizm*) apod. Jednou z možností bylo i zahrát si roli ve hře, která hráče přenesla do prostředí meziválečných Katovic či si prohlédnout „historické městečko“ s četnými atrakcemi a ukázkami historických rekonstrukcí. Poslední den sjezdu (sobota 14. 4.) nabídl poznávací výlet v rámci katovického regionu. Kdo nabídku využil, mohl si například prohlédnout zámek v Pštíně, historické doly v Zabrze a v Tarnowskich Górach, nebo se seznámit s dělníckými sídlišti (Giszowiec, Nikiszowiec).

Veškerá jednání probíhala v budovách fakulty společenských věd katovické univerzity a nově postaveném centru vědeckých informací a akademické knihovně (Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka Uniwersytetu Śląskiego). Poblíž byly situovány i ubytovací kapacity se snadnou vzájemnou pěší dostupností, což jen umocnilo pozitivní dojem z hladce fungující organizace sjezdu. Velkou zásluhu na ní mají zejména studenti pořádajícího historického pracoviště, kteří se úspěšně zhostili rolí průvodců, techniků nebo patronů zahraničních delegátů. Veškeré informace, včetně podrobného programu, jsou dostupné a k nahlédnutí na webových stránkách sjezdu (<http://www.xxozhns.us.edu.pl>).

Závěrem nezbyvá než poděkovat organizátorům za přínosný a příjemně strávený čas v Katovicích. Snad se v příštím roce sejde v Lublinu ještě početnější skupina z České republiky, protože každá takováto zkušenost přispívá k sebekvůli začínajícího historika.

Petr Gába

Bernd & Hilla Becher: Doly. Hutě. 22. 3. – 3. 6. 2012, Galerie Rudolfinum, Praha.

Unikátní výstava 97 černobílých fotografií průmyslových staveb, kterou uspořádala pražská Galerie Rudolfinum ve spolupráci s Josef Albers Museum,

Quadrat Bottrop, nabídla návštěvníkům veliký umělecký a kulturní zážitek. Bernd a Hilla Becherovi začali systematicky zachycovat technické památky od 60. let 20. století. Jejich úsilí dovršují fotografie z počátků 21. století. V expozici byly vystaveny fotografie hutí a dolů z Francie, Belgie, Velké Británie, Německa a USA. Domnívám se, že se autorům fotografií podařilo mistrným způsobem zachytit část dnes již kulturního dědictví, kterému se bohužel v současnosti stále nedostává náležité úcty a odpovídajícího pochopení. Manželé Becherovi jsou navíc považováni za průkopníky tzv. konceptuální fotografie, jejichž životní dílo ovlivnilo celou generaci německých fotografů. V rámci expozice mohli návštěvníci také zhlédnout dokumentární film, který představoval základní informace o životě manželů Becherových, o jejich tvůrčí činnosti a překážkách, které museli překonávat. Snímek rovněž předkládal zajímavé informace o historii některých fotografovaných objektů. Dokumentární film byl promítán v německém jazyce s anglickými titulky vždy od 10.00, 12.00, 14.00 a 16.00 hodin. Historii hutí a dolů bych jako návštěvník očekával také u jednotlivých popisů fotografií – zde byl bohužel uveden pouze název stavby a datum, kdy byla konkrétní stavba vyfotografována. Koncepce výstavy byla tedy v tomto ohledu pojata spíše umělecky. Prodejna knih a upomínkových předmětů nabízela zájemcům dvě publikace o fotografickém díle manželů Becherových. První z nich je koncipována jako soubor fotografií, druhá představuje typologický obrazový katalog různých technických staveb od vodojemů a plynojemů po jednotlivé typy těžních věží a vysokých pecí.

Adam Židek

Architektura v perspektivě. Architektura a urbanismus 2. poloviny 20. století. Konference katedry architektury Fakulty stavební VŠB-TUO v Ostravě, 19.–20. dubna 2012.

Ve dnech 19.–20. dubna 2012 uspořádala katedra architektury Fakulty stavební VŠB-TUO v Ostravě již čtvrtý ročník mezinárodní interdisciplinární konference věnované architektuře a urbanismu. Předěšlé tři ročníky proběhly na stejném pracovišti: *Architektura – představy a skutečnost* (6. května 2009), *Lidé a prostor v perspektivě* (14.–16. dubna 2010) a *Architektura v perspektivě* (6.–7. dubna 2011). Informace o programu a účastnících jsou dostupné na webových stránkách organizátora včetně sborníků z předešlých ročníků v elektronické formě (<http://www.fast.vsb.cz/226/cs/okruhy/konference-a-seminare/>). Letošní ročník byl zaměřen na problematiku architektury a urbanismu druhé poloviny dvacátého století. Záměrem organizátorů bylo umožnit produktivní setkání odborníků z řady oblastí, kteří mají k těmto otázkám co říci. Snahou bylo přizvat k účasti nejen fundované znalce, kteří mohou přispět k poznání díky ohlédnutí se za svým celoživotním dílem, ale také začínající architektky či badatele, kteří se s dědictvím minulosti potkávají a potýkají například během své každodenní práce. Ví-

tány proto byly příspěvky retrospektivního charakteru i vystoupení zabývající se aktuálními problémy staveb z daného období, především možností jejich další udržitelnosti a ochrany či konverze. Zahraněční účastníci tentokrát zavítali převážně z Polska a Slovenska a v jednom případě i z Německa.

Jedním z podstatných impulsů představovala úvaha nad socialistickou érou jako stavební epochou a posouzení jejich případných architektonických a urbanistických kvalit. To však není výstoknou doměnou pouze jedné skupiny zasvěcených, z tohoto důvodu byly očekávány i jiné příspěvky, zejména pak z oborů sociálních věd, ekonomie, geografie aj. Organizátoři vyčlenili osm tématických okruhů, k nimž bylo možné připojit referát. Konkrétně připravili okruhy s názvy *Urbanismus, Architektura, Sanace, Konverze, Teorie, Sociologie, Demografie, Politologie*, s tím, že se přihlášená témata s nimi mohla (avšak nutně nemusela) prolnout.

Jednání po oba dva dny probíhalo v prostorách Nové auly VŠB-TUO v Ostravě-Porubě. První z nich byl věnován spíše retrospektivnímu ohlédnutí. Vystoupili například prof. Ing. arch. Ivan Ruller, který zavzpomínal na 60. a 70. léta, nebo prof. dr. phil. Simone Hain z fakulty architektury Technische Universität Graz, která v příspěvku *Dvě německé architektury* přiblížila některé zajímavé fenomény v architektonické tvorbě dvou bývalých německých států. Nad urbanismem měst v České republice ve druhé polovině 20. století ve vztahu k historickému a přírodnímu prostředí se zamýšlel Ing. arch. Dušan Riedl, CSc. Publikum si se zájmem vyslechlo rovněž i přednášku o budově původně navržené pro Národní shromáždění, prezentaci zasvěcenou postsovětské Moskvě či podílu Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů (SÚRP MO) na urbanistické koncepci a rekonstrukci historických jader. První den konference následně uzavřel společenský večer.

V rámci druhého dne byl dopolední program strukturován do tří sekcí – *Proměny měst a vesnic, Občanské stavby a Bydlení*. Odpolední rokování se již odehrálo na společné platformě první sekce. Z přednesených příspěvků zmíňme výběrově alespoň referát Martina Strakoše (Národní památkový ústav, Územní pracoviště v Ostravě) s názvem *Mezi nádražími, divadly, hotely, kulturními domy a sportovními halami. Architektura pozdního modernismu a památková péče na příkladu staveb severní Moravy a Slezska*; prezentaci *Kladno v 70. a 80. letech 20. století – Kladno žijící a umírající aneb ke „světlym“ zitrkům?* přednesenou Mgr. et Mgr. Vlastimilem Rudolfem či referát připravený dvojicí Anna Korsak-Jagodzińska a Joanna Serdyńska (Politechnika Śląska, Gliwice) s názvem *Modern housing architecture of the center of Katowice in the second half of the XXth century*.

Mnohé z představených prací, podnětů či realizací byly velmi zajímavé, jasně však dominovalo zaměření na architekturu. Bohužel také nebyl dán prostor k diskusi po jednotlivých blocích, případně na závěr jednání. K tomu jistě přispěla skutečnost, že někteří

z vystupujících přistoupili k vyhrazenému časovému limitu poněkud volněji, k čemuž byli moderátoři konference dosti benevolentní. Diskuse proto nakonec nabyla spíše kuloárového charakteru. Bohužel se rovněž nedostavili všichni původně avizovaní referenti. Tato drobná negativa ale nijak nesnižují kvalitu řady příspěvků, které zájemce nalezne v připravované monografii, případně i na CD nosiči v digitální podobě. Organizátoři se totiž vzhledem k velkému zájmu jak mezi referujícími, tak i mnoha dalšími, kteří se nezúčastnili osobně, rozhodli publikační prostor rozšířit tímto způsobem. Oba druhy publikací budou dostupné již počátkem druhé poloviny tohoto roku.

Petr Gába

Hlučínský Albertovec a polský Cieszyn – dvě slavnosti prezentace nových vydavatelských počínů Centra pro hospodářské a sociální dějiny Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě.

Ve středu 2. května 2012 byla v prostorách hřebčina Albertovec v obci Štěpánkovice na Hlučínsku „pokřtěna“ monografie Jiřího Junga *Julius Bühler : Architekt knížete Karla Maxe Lichnowského* (Ostrava : Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2011, 239 s., ISBN 978-80-7368-994-0), mapující profesní aktivitu Julia Bühlera (1887–1947), architekta někdejšího knížecího rodu Lichnowských. Tento významný rakousko-pruský aristokratický rod vlastnil právě na Hlučínsku a přilehlém polském Ratibořsku několik významných rezidencí (Hradec nad Moravicí, Chuchelná, polské Krzyżanowice). V slunečném májovém odpolední před klasicistním antikizujícím pavilonem tak došlo, jak podotkl děkan Filozofické fakulty Ostravské univerzity prof. Aleš Zárícký ve svém laudaciu, k symbolickému setkání mladého vědeckého pracovníka z katedry dějin umění a kulturního dědicství Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě, odkazu již nežijícího architekta a potomka rodu Lichnowských – Eduarda von Lichnowski, jenž se stal kmotrem knihy a slavnostně ji za hudebního doprovodu zesťového kvintetu uvedl do světa. Následně čekalo hosty malé poohoštění a neformální posezení spojené s prodejem prezentované knihy, kterou si zájemci mohli nechat podepsat nejen autorem, ale také přítomným E. Lichnowským.

Jungova monografie, která byla vydána letošního roku s finanční i institucionální podporou Centra pro hospodářské a sociální dějiny Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě, se věnuje architektuře Hlučínska a jejím proměnám v období před první světovou válkou a během ní. Sleduje především stavební aktivity na panství knížete Karla Maxe Lichnowského (1860–1928), významného pruského politika, které v jeho službách realizoval právě Julius Bühler. Touto problematikou se autor částečně zabýval již ve své obhájené a dosud nepublikované disertační práci o životě a životním stylu K. M. Lichnowského (Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrava 2010). Jungova reprezentativní publikace, vybavená velkým množstvím

„Křest“ publikace *Julius Bühler : Architekt knížete Karla Maxe Lichnowského* v prostorách hřebčina Albertovec, Štěpánkovice, 2. 5. 2012. Zleva: autor dr. Jiří Jung, laudátoři Eduard von Lichnowski a prof. Aleš Zárícký, děkan Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě. Foto Magdalena Smolková

obrazové dokumentace, představuje další významný kulturně-historický příspěvek k poznání rozmanitých dějin Hlučínska.

Druhým prezentovaným titulem, na jehož vydání se ostravské Centrum pro hospodářské a sociální dějiny spolupodílelo, byl pátý svazek ediční řady *Nobilitas in historia moderna* s názvem *Šlechtic v Horním Slezsku : Vztah regionu a center na příkladu osudů a kariér šlechty Horního Slezska (15.–20. století)* (Brňovják, Jiří – Gójniczek, Waclaw – Zárícký, Aleš /eds./, Ostrava – Katovice : Ostravská univerzita v Ostravě, Uniwersytet Śląski w Katowicach, 2011, 296 s., ISBN 978-80-7368-936-0, 978-83-932082-0-3). Tato publikace vznikla za redakční i finanční spolupráce Institutu Historii Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Slavnostní prezentace, na jejímž uspořádání se vedle úřadu města Cieszyn podílelo rovněž Muzeum Těšínska z Českého Těšína, se odehrála 10. května 2012 v dopoledních hodinách v reprezentativních prostorách zasedacího sálu radnice města Cieszyn. Editori, zástupci vydavatelských institucí a města Cieszyn i někteří z autorů se tak příhodně setkali v místě, kde se na počátku listopadu roku 2009 konala stejnojmenná mezinárodní

konference. Heraldická výzdoba zasedacího sálu, odkazující na šlechtické rody Těšínského knížectví, přítomným opět připomněla hlavní téma „křtěné“ publikace: vztah hornoslezské šlechty (žijící zde či pouze krátkodobě působilí) k relevantním regionálním či nadregionálním centrům (a to ve smyslu politickém, společenském, hospodářském i kulturním) a jeho odraz v možnostech utváření kariér konkrétních šlechticů nebo osudů celého rodu.

Moderování programu se ujal jeden z editorů publikace, dr Waclaw Gojniczek. Všechny přítomné uvítal zástupce cieszyňské radice, místostarosta Adam Swakoń. Následná laudatia ve spojení se zhodnocením a současně i načrtnutím dalšího pokračování velmi zdařile započaté vědecké i pedagogické spolupráce mezi ostravskými a katovickými historiky přednesli prof. Aleš Zářický, děkan Filozofické fakulty Ostravské univerzity a současně vědecký ředitel ostravského Centra pro hospodářské a sociální dějiny, a prof. Ryszard Kaczmarek, ředitel Institutu Historii katovické univerzity. Následující řečníci dr hab. Jerzy Sperka, dr Bożena Czwojdrak (oba z Uniwersytetu Śląskiego) a PhDr. Radim Jež (Muzeum Těšínska v Českém Těšíně) přítomně provedli obsahem představované knihy. Zatímco dr. Sperka nastínil její celý obsah, poslední dva zmiňovaní historikové a současně spoluautoři si vybrali k prezentaci stručné výňatky z vybraných kapitol o slezsko-polských vztazích v pozdním středověku a o těšínském knížeti Adamu Václavovi. Moderátor

dr Gojniczek nezapomněl připomenout podíl grafika Kazimierze Gajdzici na finální podobě prezentované publikace, která plně zapadá do polygrafického stylu ediční řady Nobilitas in historia moderna.

Všechny tři vědecké, resp. vlastivědné instituce využili příležitosti představení knihy o hornoslezské nobilitě k prezentaci své další knižní produkce, týkající se zejména historie hornoslezského regionu. Tyto knihy si mohli přítomní zakoupit přímo v zasedacím sále či u stánku před budovou cieszyňské radnice.

Michaela Závodná a Jiří Brňovják

16th International Student Conference on Electrical Engineering „Poster 2012”, sekce History of Science and Technology. 17. 5. 2012, Elektrotechnická fakulta ČVUT, Praha.

Dne 17. 5. 2012 se konal v prostorách Elektrotechnické fakulty ČVUT již 16. ročník mezinárodní studentské soutěžní konference *Poster 2012*, určené především studentům doktorských studijních programů. Díky spolupráci fakult elektrotechnické, informačních technologií a biomedicínského inženýrství ČVUT mohli formou posterů prezentovat své výsledky doktorandi českých i zahraničních univerzit. Celkem 147 posterů bylo rozděleno do osmi sekcí (např. *Communications, Natural Science, Electronics and Instrumentation* apod.). Také studenti netechnických studijních oborů mohli prezentovat svůj výzkum v sekci *History of Science and Technology*, v níž se sešlo devět posterů.

Program konference zahájil zástupce děkana EF ČVUT prof. Ing. Zbyněk Škvor, CSc. Ve svém úvodním slovu pobídl přítomné studenty především k tomu, aby diskuzi nad postery jednotlivých sekcí chápali jako možnost rozšířit své obzory, navázat kontakty a rozvinout tak tolik potřebný mezioborový dialog. Poté následovalo soutěžní hodnocení posterů, jehož se v sekci *History of Science and Technology* ujala odborná porota tvořená prof. PhDr. Ivanem Jakubcem, CSc., prof. PhDr. Marcelou Efmertovou, CSc. a PhDr. Michalem Pullmannem, Ph.D. V rámci krátké prezentace jim představili Ing. Ondřej Vachůn z katedry ekonomiky, manažerství a humanitních věd EF ČVUT historii firmy Apple a Ing. Iva Veselá z téže katedry historii firmy Microsoft. Mgr. Jan Holovský z katedry hospodářských a sociálních dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy prezentoval dějiny elektrifikace středního Polabí v letech 1916–1950, v níž se výrazně angažoval především Elektrárenský svaz středolabských okresů (ESSO) navazující na aktivity Františka Křížhika. PhDr. Kryštof Drnek z téže katedry zaujal porotu problematikou čištění vod na území tzv. Velké Prahy a v širších společensko-technických souvislostech jí představil historii inovativního, avšak nerealizovaného projektu elektrolytického čištění vody označeného jako „Hygiena 3“, který vypracovali Ing. J. Roth, Ing. F. Ballasko a Ing. Dr. J. Bulíček v 30. letech 20. století. Mgr. Lucie Kempná, opět z katedry hospodářských a sociálních dějin FF UK,

Místostarosta města Cieszyn Adam Swakoń (vlevo) a ředitel Institutu Historii Uniwersytetu Śląskiego prof. Ryszard Kaczmarek (vpravo) při slavnostní prezentaci publikace *Ślechty v Horním Slezsku: Vztah regionu a center na příkladu osudů a kariér šlechty Horního Slezska (15.–20. století)* v zasedacím sále Městského úřadu v Cieszyně, 10. 5. 2012. Foto Petr Doležel

prezentovala formou posteru pestré i pohnuté dějiny kolejového vozidla firmy Tatra známého pod označením Slovenská Strela, které i dnes udivuje svoji jedinečnou technickou specifikací a od roku 2010 je zapísáno na seznam národních kulturních památek. Martin Chlumecký z katedry počítačů EF ČVUT představil historii výstavby jaderné elektrárny Temelín spolu s jejími ambivalentními ekonomickými, společenskými a prostorovými důsledky. Další soutěžící Ing. Pavel Žák a Ing. Elena Kizimovová z katedry elektrotechnologie EF ČVUT se zaměřili na historii rádiového vysílání a proměny technické specifikace radio-přijímačů, především firmy TESLA, na území České republiky od 30. do 90. let 20. století. Mgr. Michaela Závodná z Centra pro hospodářské a sociální dějiny a katedry historie Filozofické fakulty Ostravské univerzity představila problematiku elektrifikace tramvají v Ostravě v letech 1900–1901 jako dynamický proces vyjednávání dvou akciových společností – dopravní a elektrárenské s minimální účastí zdejší obecní samosprávy, v němž sehrávaly podstatnou roli legislativní bariéry. Elektrifikace tramvají tak byla především výsledkem racionální ekonomické kalkulace dopravní společnosti. Ing. Emília Pietriková a Ing. Sergej Chodarev z katedry počítačů a elektrotechniky na Fakultě

elektrotechniky a informatiky Technické univerzity v Košicích poskytli porotě i čtenářům svého posteru pohled do evoluce funkčního paradigmatu programovacího jazyka a jeho aspektů, z nichž nejdůležitější byl a stále je vzájemný poměr komplexnosti a abstrakce programovacího jazyka.

Konference vyvrcholila slavnostním vyhodnocením oceněných posterů jednotlivých sekcí. V jeho úvodu děkan EF ČVUT prof. Ing. Pavel Ripka, CSc. ocenil především komplexnost všech vystavených posterů, které v sobě spojovaly skvělý design s vysokou odbornou úrovní. V rámci sekce *History of Science and Technology* obsadil první místo Kryštof Drnek, druhé místo Ondřej Vachůn a o třetí místo se podělili Jan Holovský a Michaela Závodná. V dalších posterových sekcích dominovali především studenti postgraduálních studijních oborů na Reinisch-Westfälische Technische Hochschule Aachen.

Lze jednoznačně konstatovat, že se organizátorům konference podařilo vytvořit vynikající prostředí pro prezentaci výsledků doktorandů, ve kterém panovala neformální a přátelská atmosféra, v níž se mladí vědci neostýchali diskutovat s autoritami svého oboru i mezi sebou navzájem.

Michaela Závodná